HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

מסורת הש"ס

א) שבועות יג: מנחות לב. חולין קלא., ב) [לקמן סו.], ג) [תוספ' פ"ג ה"ד], ד) רש"א,

תורה אור השלם

1. וְכִפֶּר אֶת מִקְדַּשׁ הַקֹּדֶשׁ וְאֶת אֹהֶל מוֹעֵד וְאֶת הַמִּזְבֵּחַ יְכַפֵּר וְעַל הַכֹּהֲנִים וְעַל כָּל עַם הַקָּהָל יְכַפֵּר: ויקרא טז לג

2. וְכִלָּה מִכַּפֵּר אֶת הַקֹּדֶשׁ וְאֶת אֹהֶל מוֹעֵד וְאֶת הַמִּזְבֵּחַ וְהִקְרִיב אֶת הַשָּׂעִיר הֶחָי: ויקרא טז כ

3. וְכִפֶּר אַהֲרֹן עַל קַרְנֹתָיו אַחַת בַּשָּׁנָה מִדַּם חַטַּאת הַכִּפֻּרִים אַחַת בַּשָּׁנָה יְכַפֵּר עָלָיו לְדֹרֹתֵיכֶם קֹדֶשׁ קָדָשִׁים הוּא לַייָ: שמות ל י

4. וְהַנּוֹתָר מִן הַשֶּׁמֶן אֲשֶׁר עַל כַּף הַכֹּהֵן יִתֵּן עַל רֹאשׁ הַמִּטַּהֵר לְכַפֵּר עָלָיו לִפְנֵי יְיָ: ויקרא יד כט

5. וְהַנּוֹתֶרֶת מִן הַמִּנְחָה לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו קֹדֶשׁ קָדָשִׁים מֵאִשֵּׁי יְיָ: ויקרא ב ג

6. וּמִיֶּתֶר הַשֶּׁמֶן אֲשֶׁר עַל כַּפּוֹ יִתֵּן הַכֹּהֵן עַל תְּנוּךְ אֹזֶן הַמִּטַּהֵר הַיְמָנִית וְעַל בֹּהֶן יָדוֹ הַיְמָנִית וְעַל בֹּהֶן רַגְלוֹ הַיְמָנִית עַל דַּם הָאָשָׁם: ויקרא יד יז

הגהות הב"ח

(א) גמ' ואם איתא יחזור וישחוט מיבעי ליה. נ"ב וכאן לא משני בשחיטה לא קמיירי כדמשני לעיל בקטורת דמדמשנה הלשון ואמר יחזור ויזה מדם השעיר ולא אמר יביא דם אחר ויחזור ויזה כמו שאמר בנשפך הדם קודם שנגמר מתנות שבפנים אע"כ יחזור ויזה מאותו דם קאמר וק"ל: (ב) רש"י ד"ה זה לפני כו' אבל הוה ליה ידיעה בתחלה: (ג) ד"ה מכאן אמרו כו' ונשפך הדם וקאמר מכאן אמרו דאין צריך לחזור:

תוס' ישנים

בקטרת לא קא מיירי. וא"ת מ"מ תיקשי מדקתני סיפא וכן בהיכל וכן במזבח, וא"כ חפן לפני שחיטת הפר, וכי תימא שיחזור ויחפון, הא לא מסתבר שיחפון ויחזור אחר שנתן בפנים, ועוד כי שמא היתה החפינה פסולה אם יחזור ויחפון אחר מתנות שבפנים. י"ל כיון שעשה מתנות שבפנים נעשית השחיטה כהילכתה ונעשית החפינה בטוב לאחר שחיטת הפר ושחיטה אחרונה אינה אלא לסיים ההזאות. תדע דהא בשעיר שנשפך דמו במתנות היכל או של מזבח ולא דם הפר ושחט שעיר אחר נמצא שקדמו מתנות דפר (בהיכל) דלפני ולפנים וגם בהיכל לשחיטת השעיר, ומשמע שאם נשפך דם השעיר אחר מתנות [הפר] שבהיכל שלא היה חוזר ומתחיל מתנות הפר בהיכל, אלא ודאי טעמא כדפרישית שחיטה ראשונה חשובה היא כיון שהתחיל לעשות מתנות בדם כי שחיטה זו אינה אלא לסיים ההזאות. הריב"א. וכפר את מקדש הקדש זה לפני ולפנים. פי' רש"י דמיירי לענין טומאה שאירעה לפני ולפנים וכן בהיכל ועזרה. ואין נראה לרבינו דהא כל הני קראי למה לי דמסתמא (חד) כל מתנה שכינה מחד קרא נפיק, ואמרינן נמי בפרק שני דשבועות [טז, ב] משכן איקרי מקדש מקדש איקרי משכן, תרי קראי למה לי, ואם אינו ענין לטומאה שבחוץ תניהו לשבפנים ולא מצריך קראי לכל הני שבפנים, ועוד גבי מזבח היכי שייך לאדכורי טומאה אם שימש בטומאה (במה) [טמא] ששימש אינו מתכפר בשעיר שהרי אינו מ(ת)כפר אלא על טומאת מקדש וקדשיו ולא על כהנים המשמשים בטומאה, ואם שהה על המזבח כדי השתחואה מאי שייך זה למזבח הא לא שייך זה אלא להיכל, ועוד דקאמר בפ"ק דשבועות [ז, א] יש לי בענין הזה להביא ג' טומאות ע"ז וגילוי עריות ושפיכות דמים, ופריך אמאי לא מוקי בהן קרא, והיכי מיתוקים (כאן) [בהן] קרא כיון דמיירי בטומאה. על כן נראה לרבינו לפרש דמיירי בהזאות ולענין עיכובא מיירי, דלמצוה נפקא לן מדכתיב והזה על הפרוכת ז' פעמים, וה"פ זו לפני ולפנים שמזה על בין הבדים היכל שמזה על הפרוכת מזבח כמשמעו שהיה מזה על מזבח הזהב שהיה בהיכל וכפר אלו העזרות שירי הדם היה שופך על יסוד מערבית של מזבח החיצון, ועזרות דנקט לשון רבים, לפי שהעזרה חלוקה היא בקדושתה עזרת כהנים ועזרת ישראל, וכן משמע כאן דמתני הך ברייתא גבי הזאה דמתני'. מיהו לפי' רש"י אינה קושיא שהרי אינו מביא אלא פסוק שהכל כפרה אחת היא. וא"ת למה לי האי קרא, אי למצוה נפקא לן מדכתיב והזה על הכפורת ולפני הכפורת וכן יעשה לאהל כו', (והוי) [ואין] לעיכובא נפקא לן מוכלה מכפר דבסמוך. וי"ל דהאי קרא [illegible]

בקטורת לא קא מיירי אמר עולא [א]שעיר ששחטו קודם מתן דמו של פר לא עשה ולא כלום תנן הקדים דם השעיר לדם הפר יחזור ויזה מדם השעיר אחר דם הפר (א) ואם איתא יחזור וישחוט מבעי ליה תרגמא עולא במתנות שבהיכל וכן אמר ר' אפס במתנות שבהיכל: וכן בהיכל וכן במזבח וכו': [א]ת"ר [1]וכפר את מקדש הקודש זה לפני ולפנים אהל מועד זה היכל מזבח כמשמעו יכפר אלו עזרות הכהנים כמשמען עם הקהל אלו ישראל יכפר אלו הלוים הושוו כולן לכפרה אחת שכולן מתכפרין בשעיר המשתלח בשאר עבירות [ב]דברי ר' יהודה ר"ש אומר כשם שדם השעיר הנעשה בפנים מכפר על ישראל בטומאת מקדש וקדשיו כך דם הפר מכפר על הכהנים בטומאת מקדש וקדשיו וכשם שוידוי של שעיר המשתלח מכפר על ישראל בשאר עבירות כך וידוי של פר מכפר על הכהנים בשאר עבירות ת"ר [2]וכלה מכפר את הקודש זה לפני ולפנים אהל מועד זה היכל מזבח כמשמעו מלמד שכולן כפרה כפרה בפני עצמן מכאן אמרו [ג]נתן מקצת מתנות שבפנים ונשפך הדם יביא דם אחר ויתחיל בתחלה במתנות שבפנים רבי אלעזר ורבי שמעון אומרים אינו מתחיל אלא ממקום שפסק [ב]גמר את המתנות שבפנים ונשפך הדם יביא דם אחר ויתחיל בתחילה במתנות שבהיכל נתן מקצת מתנות שבהיכל ונשפך הדם יביא דם אחר ויתחיל בתחילה בהיכל רבי אלעזר ור' שמעון אומרים אינו מתחיל אלא ממקום שפסק [ג]גמר מתנות שבהיכל ונשפך הדם יביא דם אחר ויתחיל בתחילה במתנות המזבח נתן מקצת מתנות שבמזבח ונשפך הדם יביא דם אחר ויתחיל בתחילה במתנות המזבח רבי אלעזר ורבי שמעון אומרים ממקום שפסק הוא מתחיל [ד]גמר מתנות שבמזבח ונשפך הדם דברי הכל לא מעכבי אמר ר' יוחנן ושניהם מקרא אחד דרשו [3]מדם חטאת הכפורים אחת בשנה רבי מאיר סבר חטאת אחת אמרתי לך ולא שתי חטאות רבי אלעזר ורבי שמעון סברי חטוי אחד אמרתי לך ולא שני חטויין תניא אמר רבי לי חלק ר' יעקב בלוגין ולא והתניא [ה]נתן מקצת מתנות שבפנים ונשפך הלוג יביא לוג אחר ויתחיל בתחילה במתנות שבהיכל רבי אלעזר ור"ש אומרים ממקום שפסק הוא מתחיל [ו]גמר מתנות שבהיכל ונשפך הלוג יביא לוג אחר ויתחיל בתחילה במתנות שבבהונות [ז]נתן מקצת מתנות בבהונות ונשפך הלוג יביא לוג [אחר] ויתחיל בתחילה במתנות שבבהונות רבי אלעזר ורבי שמעון אומרים ממקום שפסק הוא מתחיל [ח]גמר מתנות שבבהונות ונשפך הלוג דברי הכל מתנות הראש לא מעכבות אימא לי שנה ר' יעקב בלוגין אמר מר מתנות הראש אין מעכבות מאי טעמא אילימא משום דכתיב [4]והנותר מן השמן אלא מעתה [5]והנותרת מן המנחה הכי נמי דלא מעכבי שאני התם דכתיב [6]ומיתר והנותר אמר רבי יוחנן

אשם

בקטורת לא קמיירי. ומיהו ודאי צריך להקטיר קטורת אחרת אחר שחיטת פר זה: הקדים דם השעיר. קא סלקא דעתך במתנות שבפנים קאמר דהוה ליה שעיר ששחטו קודם מתן דמו של פר: תרגמא עולא. דבמתנות שבהיכל קאמר אבל שחיטת השעיר במקומה היתה לאחר מתן דם הפר בפנים: זה לפני ולפנים. כפר בדמים הללו על טומאה שאירעה לפני ולפנים אם נכנס אדם שם בטומאה ואין בה ידיעה בסוף אבל הוה (ב) ידיעה בתחילה. וילפינן מקראי בפ"ק דשבועות (דף ז:) ששעיר זה תולה עליה להגין מן היסורין עד שיודע לו ויביא בעולה ויורד: זה היכל. על טומאה שאירעה בהיכל: ואת המזבח כמשמעו. על טומאה שאירעה לאדם במזבח ושהה כדי השתחויה שזהו שיעור שהייה למי שנטמא בעזרה: הושוו כולן. בהאי יכפר בתרא כהנים לוים וישראלים ובטומאת מקדש וקדשיו אי אפשר להשוותן שהרי הפר מכפר על הכהנים והשעיר הנעשה בפנים על ישראל ובאיזה כפרה הושוו מלמד שכולם מתכפרים בוידוי של שעיר המשתלח בשאר עבירות דברי רבי יהודה: ר"ש אומר כשם שדם השעיר הנעשה בפנים מכפר על ישראל בטומאת מקדש וקדשיו. ואין עמו וידוי: כך דם הפר. בלא וידוי מכפר על הכהנים בטומאת מקדש וקדשיו: וכשם שוידוי של שעיר המשתלח מכפר על ישראל בשאר עבירות כך וידוי של פר מכפר על הכהנים. ובמס' שבועות (דף יג:) פרכינן ולר"ש הא ודאי הושוו ומשנינן הושוו דבני כפרה נינהו מיהו כל חד מכפר בדידיה: וכלה מכפר את הקודש זה לפני ולפנים. אלו הזאות של בין הבדים: זה היכל. הזאות שעל הפרוכת: מכאן אמרו וכו'. לאו אנתן מקצת מתנות קאי אלא אגמר מתנות שבפנים ונשפך הדם (ג) דאמר מכאן דאין צריך לחזור ולעשות את זאת שגמר שהרי כפרה בפני עצמה היא: חטאת אחת אמרתי לך. להתכפר הכפרה בה ולא לעשות כפרה אחת משתי בהמות: ולא שני חטויין. לשנות ההזאה שתי פעמים: לי חילק רבי יעקב בלוגין. לי נתן רבי יעקב חילוק בלוג שמן של מצורע שלא הושוו למתן דמים של יה"כ ושנה לי לא נחלקו ר"מ ורבי אלעזר ור"ש בעבודות החלוקות בו שבע הזאות שבפנים ומתן בהונות דלא אמרינן ממקום שפסק משם הוא מתחיל דכתיב לוג אחד שמן (ויקרא יד) לוג אחד אמרתי לך להיות הכפרה בו ולא שני לוגין דהתם הוא דאיכא למידרש חיטוי אחד אמרתי לך אבל הכא ליכא למימר הכי: מקצת מתנות שבפנים. דכתיב (שם) והזה מן השמן באצבעו שבע פעמים: ויתחיל בתחילה בבהונות. שהיא עבודה שניה כדכתיב (שם) ומיתר השמן אשר על כפו יתן הכהן וגו': מתנות הראש. והנותר בשמן אשר על כף הכהן יתן על ראש המטהר (שם): לי שנה ר' יעקב. את המחלוקת הזה שבמשנתנו בלוגין של מצורע: אילימא משום דכתיב והנותר. דקרי להו שיריים: ה"ג דלא מעכבי. והאמר מר (מנחות דף ע.) שיריים שחסרו בין קמיצה להקטרה אין מקטירין את הקומץ עלייהו: שאני הכא דכתיב ומיתר השמן והנותר. מתנות בהונות קרויין שיריים דכתיב בהו ומיתר השמן וגו' ומתנות הראש קרויין שירי שיריים דכתיב בהו והנותר בשיריים הראשונים יתן על ראש המטהר:

דברי הכל מתנות הראש אינו מעכב. מכאן קשה למה דאמרי' פ"ק דזבחים (דף ו:) והנותר בשמן יתן על ראש המטהר אם נתן כפר ואם לא נתן לא כפר דברי ר"ע רבי יוחנן בן נורי אומר מעלה עליו כאילו לא כפר וכפר ומפרש התם מאי כאילו לא כפר וכפר כפר מתן בהונות לא כפר מתנות הראש ופירש רש"י ויביא אחר ויתחיל במתנות הראש ולר"ע אף מתנות בהונות שנתן לא עלו לו ויביא לוג אחר ויתחיל בבהונות וקשה דא"כ [ד] [זהו דלא כתנאי דהכא וע"כ נראה] רבי יוחנן בן נורי דאמר התם דמתנות הראש שירי מצוה הן סבר כתנא דהכא והכי פירושא מעיקרא כי בעי למימר כפר גברא לא כפר קמי שמיא כפר גברא שטיהר מצרעתו ולא כפר קמי שמיא מעונש שבידו והדר קאמר אפילו מעונש שבידו איכפר ליה אלא כפר מתן בהונות שעשאה כמצותה לא כפר מתנות הראש שחיסר מצוה ולא עשאה כמאמרה ויש מפרשים דמעיקרא סלקא דעתך לא כפר קמי שמיא מתן בהונות עצמן אע"פ שנתן אין בהן ריצוי גמור אע"ג דמתנות הראש לא מעכבי והדר קאמר לא כפר מתנות הראש ריצוי גמור אבל מתן בהונות כפר ריצוי גמור: אלא מעתה והנותרת מן המנחה. הכי נמי הוה מצי למיפרך מומיתר השמן דקאי ביה אלא ניחא ליה למיפרך מוהנותרת דהוי דומי' דוהנותר:

אשם

עין משפט נר מצוה

צג א מיי' פ"ה מהל' עבודת יוה"כ הל' ג:

צד ב שם הלכה ו:

צה ג שם הלכה ז:

צו ד שם הלכה ח:

צז ה ו ז ח מיי' פ"ה מהל' מחוסרי כפרה הלכה ה:

מוסף רש"י

וכפר את מקדש הקודש. בעבודת פר ושעיר של יום הכפורים כתיב המכפרת על טומאת מקדש וקדשיו, זה לפני ולפנים. על טומאה שאירעה לפני ולפנים כגון נטמא לפני ולפנים ושהה כדי השתחואה, דמחייבת ליה על שהייתו (שבועות יג:). זה היכל. אם נטמא בהיכל (שם). מזבח כמשמעו. זה מזבח הזהב אם הקטיר קטורת בטומאה ובשהייה (שם) או: על מי שעבד בטומאה במזבח בלא חיוב מקדש כגון נטמא במקדש דעבד בלא שהייה דאין כאן טומאת מקדש, דהיכא דנטמא בעזרה קי"ל בשבועות (טז.) הלכה למשה מסיני דלא מחייב עד שישהה כדי השתחואה (חולין קלא:) שמכפרים על טומאה שנגע במזבח, וכגון שהיתה לו ידיעה בתחלה כשנטמא ונעלם ממנו טומאה זו, או העלם קודש ונגע בו ושעיר הנעשה בפנים מכפר עד שיודע ויביא קרבן עולה ויורד, כדאמר בשבועות (מנחות צב. מכת"י). יכפר אלו עזרות. נכנס לעזרה בטומאה (שבועות יג:) או: על טומאה שאירעה בעזרה (חולין שם). הכהנים כמשמען. על הכהנים ששגגו ונכנסו טמאים לעזרה, וכן לויים וישראלים ועבדים, קראי יתירי קדריש (שם) ומכפר דם השעיר על ישראל ודם הפר על הכהנים (מנחות צב.). הושוו כולן לכפרה אחת. בהא יכפר בתרא השוה כהנים לויים וישראלים, מלמד שכולן מתכפרין בשעיר המשתלח בשאר עבירות, דאילו בטומאת מקדש וקדשיו ליכא למימר דהושוו שהרי הפר מכפר על הכהנים ושעיר הפנימי על ישראל (שבועות יג:). כשם שדם השעיר. לבדו, מכפר על ישראל. בטומאת מקדש בלא שום וידוי, שהרי אין שום וידוי בשעיר הפנימי, כך דם הפר. לבדו בלא וידוי, מכפר על הכהנים. ואייתר ליה וידוי הפר לשאר עבירות (שם). וכשם שוידוי כו'. בהאי שפיר קאמרת דבטומאת מקדש וקדשיו לא הושוו, דכשם שדם השעיר וכו' אבל בהא פלוגתא עלך כשם שוידוי כו' (מנחות צב. מכת"י).

רבינו חננאל

אמר עולא שחט השעיר קודם מתן דם הפר לא עשה כלום. כמאן דלא כר' יהודה אפי' תימא ר' יהודה צורך פנים הוא כו'. תנן הקדים דם השעיר לדם הפר יחזור ויזה מדם השעיר אחר דם הפר. ואם איתא לדעולא יביא אחר וישחוט מבעי ליה. ומשני עולא הא דקתני הקדים דם השעיר במתנות שבהיכל שהיא עבודת חוץ, כי קאמינא אנא במתנות שבפנים. וכן בהיכל וכן במזבח הזהב שכולם כפרה כו', ת"ר וכפר את מקדש הקודש זה לפני ולפנים. אהל מועד זה היכל. מזבח כמשמעו מיכן אמרו חכמים אם עד שלא גמר מתנות שבפנים נשפך הדם, יביא אחר ויתחיל מבפנים. ר' אלעזר ור' שמעון אומרים ממקום שפסק משם מתחיל גמר מתנות שבפנים כו' עד גמר מתנות שבמזבח ונשפך הדם דברי הכל שיריים לא מעכבי. א"ר יוחנן ושניהם מקרא אחד דרשו מדם חטאת הכפורים אחת בשנה. ר' מאיר סבר חטאת אחת. כלומר, מחטאת שתתן בפנים ממנה תהא מזה בהיכל ובמזבח ר' אלעזר ור' שמעון סברי חיטוי אחד. כלומר, הזאה אחת והן אחת למעלה ושבע למטה בין מחטאת אחת בין משתים לא תוסיף הזאה על זה המניין. תניא אמר ר' לא חילק לי רבי יעקב בלוגין. כלומר לא שנה לי בהן חלוקה אלא הכל מודים. ואמרינן ולא והתניא אם עד שלא גמר שבע [הזיות] כדכתיב במצורע והזה מן השמן באצבעו שבע פעמים לפני ה', נשפך הלוג יביא אחר ויתחיל בתחילה במתן שבע לפני ה'. ר' אלעזר ור' שמעון אמרו ממקום שפסק משם מתחיל כו'. הנה חלוקתם בלוגין כאשר חלוקתם בדמים של יום הכפורים. ומשנינן מאי לא חילק לי בלוגין לא שנה לי בלוגין. כלומר לא שנה לי בהן חלוקה בין הלוגין לדמים של יום הכפורים. אלא כדרך שחולקין בדמים כך הן חולקין בלוגין. מתנות הראש של מצורע לא מעכבי מאי טעמא מכדי כתיב ומיתר השמן אשר על כפו יתן הכהן וגו', למה לי למיכתב עוד והנותר בשמן אשר על כף הכהן יתן על ראש המטהר וגו', ללמד שאם [לא] נשאר כלום לא מעכבי.

מ"ר. הושוו כולן לכפרה אחת מלמד שכולן מתכפרין בשעיר המשתלח. ולשעיר הפנימי מייתי מיניה בפ"ק דשבועות [יג, ב] לגם ולא לכהנים. חטאת אחת אמרתי לך ולא שתי חטאות. וא"ת והא נפקא לן לעיל מקרא דוכלה מכפר את הקדש. [illegible] בפר"ח גרס לא חילק ר' [עקיבא] [יעקב] בלוגין ולא כו'. [illegible]